

EUROPOS
KOMISIJA

SAJUNGOS VYRIAUSIASIS
ĮGALIOJINIS UŽSIENIO
REIKALAMS IR
SAUGUMO POLITIKAI

Briuselis, 2026 07 16
JOIN(2026) 16 final

BENDRA ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

dėl bendrųjų muitų tarifų lengvatų sistemos 2023–2025 m.

{SWD(2026) 184 final} - {SWD(2026) 185 final} - {SWD(2026) 186 final} -
{SWD(2026) 187 final} - {SWD(2026) 188 final} - {SWD(2026) 189 final} -
{SWD(2026) 190 final} - {SWD(2026) 191 final} - {SWD(2026) 192 final}

1. ĮVADAS IR SVARBIAUSI KLAUSIMAI

Bendrųjų muitų tarifų lengvatų sistema (BLS) yra svarbi priemonė, kuria Europos Sąjunga (ES) padeda mažų ir mažesnių vidutinių pajamų šalims siekti skurdo mažinimo, ekonomikos augimo ir darnaus vystymosi. Tokioms šalims ES vienašališkai suteikia lengvatinę galimybę patekti į ES rinką panaikindama arba sumažindama importo tarifus. Mažiausiai išsivysčiusių šalių prekės gali patekti į rinką be muitų ir kvotų. Siekiant skatinti tvarumą reikalaujama, kad BLS lengvatomis besinaudojančios šalys įgyvendintų savo įsipareigojimus pagal konkrečias tarptautines konvencijas ir susitarimus dėl žmogaus teisių, darbuotojų teisių, aplinkos ir klimato, taip pat gero valdymo, susijusio su narkotikų kontrole ir kova su korupcija.

Kaip nustatyta BLS reglamente¹, BLS įgyvendinimas apima ir reguliarią stebėseną bei ataskaitų teikimą. Kaip ir ankstesniąją ataskaitą², šią penktąją BLS įgyvendinimo ataskaitą Europos Parlamentui ir Tarybai³ kartu priima Europos Komisija (toliau – Komisija) ir vyriausiasis įgaliotinis, atsižvelgiant į BLS svarbą, be kita ko, platesnės ES užsienio politikos ir išorės veiksmų kontekste. Tai paskutinė ataskaita pagal dabartinį BLS reglamentą. Ja bus pažymėtas perėjimas prie naujojo BLS reglamento – pabrėžtina, kad juo nuo 2027 m. sausio 1 d. bus nustatyti griežtesni tvarumo ir skaidrumo reikalavimai.

Šioje ataskaitoje apžvelgiamas BLS įgyvendinimas ir poveikis 2023–2025 m. (toliau – ataskaitinis laikotarpis) taikant tris jos priemones: 1) standartinę BLS mažų ir mažesnių vidutinių pajamų šalims⁴, 2) specialią darnaus vystymosi ir gero valdymo skatinamąją priemonę (BLS+), kuria gali naudotis tos standartinės BLS lengvatomis besinaudojančios šalys, kurios prisiima papildomų tvarumo įsipareigojimų⁵, ir 3) iniciatyvą „Viskas, išskyrus ginklus“ (VIG), taikomą mažiausiai išsivysčiusioms šalims. Šiais metais minimos 25-osios ES VIG priemonės metinės.

Šiuo metu ES BLS naudoja 65 besivystančios šalys, iš kurių 44 yra mažiausiai išsivysčiusios šalys. Tai apima daugiau kaip 3 milijardus žmonių visame pasaulyje, iš kurių daugiau kaip 1 milijardas gyvena mažiausiai išsivysčiusiose šalyse. 2024 m. BLS lengvatomis besinaudojančioms šalims buvo taikomi lengvatiniai tarifai, kurių apskaičiuota sutaupytų lėšų vertė – 5 mlrd. EUR, o VIG lengvatomis besinaudojančioms šalims iš šios bendros sumos teko daugiau kaip 3 mlrd. EUR.

Didžiausios šios sistemos lengvatomis besinaudojančios šalys yra Bangladešas (19 mlrd. EUR vertės ES importas pagal VIG lengvatas 2024 m.), Indija (11,7 mlrd. EUR vertės ES importas pagal standartines BLS lengvatas) ir Pakistanas (7,1 mlrd. EUR vertės ES importas pagal BLS+ lengvatas). Neabejotinai svarbiausias sektorius yra drabužiai, jam tenka 59 proc. visos prekybos pagal BLS sistemą.

Be prekybos ir ekonominės naudos, BLS tebėra patraukli ir veiksminga darnaus vystymosi paskata lengvatomis besinaudojančiose šalyse, susijusi su socialiniais, aplinkos ir klimato klausimais, remiantis tarptautiniu mastu pripažintomis normomis ir standartais. ES stebėseną ir dalyvavimą pagal BLS atlieka svarbų vaidmenį – ypač išskirtina BLS+, kuri palengvina struktūrinę ES institucijų, lengvatomis besinaudojančių šalių vyriausybių ir pilietinės visuomenės bendradarbiavimą. Ja remiama pažanga vykdant tarptautinius įsipareigojimus žmogaus teisių, darbuotojų teisių, klimato ir aplinkos srityse ir padedama stiprinti kovos su korupcija ir teisinės valstybės reformas. Programa ir toliau užtikrinama lengvatomis besinaudojančių šalių prekybos augimo potencialo skatinimo ir bendrų vertybių bei tvarumo tikslų skatinimo pusiausvyra. Skatinant prekybą su BLS lengvatomis besinaudojančiomis šalimis, kai dėl muitų sutapoma lėšų, taip pat remiama ES ekonomika ir įmonės, šia sistema apsaugomi ES ekonominiai interesai ir jautrių sektorių konkurencingumas.

Prie šios ataskaitos pridedami devyni tarnybų darbiniai dokumentai, skirti kiekvienai iš aštuonių BLS+ lengvatomis besinaudojančių šalių – Bolivijai, Žaliajam Kyšuliui, Kirgizijai, Mongolijai, Pakistanui, Filipinams, Šri Lankai ir Uzbekistanui, ir vienas dokumentas, skirtas VIG šalims, kurioms taikomas aktyvesnio dalyvavimo režimas, (Bangladešui, Kambodžai ir Myanmarui). Ataskaitoje atsispindi Komisijos tarnybų ir Europos išorės veiksmų tarnybos (EIVT) bendradarbiavimas su lengvatomis besinaudojančių šalių valdžios institucijomis, pilietine visuomene, socialiniais partneriais ir verslo bendruomenėmis, be kita ko, vykdamas stebėsenos misijas BLS+ lengvatomis besinaudojančiose šalyse ir aktyviau dalyvaujant kai kurioms pagrindinėms VIG lengvatomis besinaudojančioms šalims. Ataskaitoje taip pat atitinkamai remiamasi tarptautinių stebėsenos įstaigų išvadamis su lengvatomis besinaudojančioms šalims skirtos BLS sąlygomis susijusiose srityse ir į jas atsižvelgiama.

2. POKYČIAI TEISĖKŪROS SRITYJE ATASKAITINIU LAIKOTARPIU

a) Įgyvendinimo pokyčiai

Ataskaitiniu laikotarpiu Komisija priėmė keletą teisės aktų, susijusių su BLS reglamento įgyvendinimu:

- dėl BLS nebetaikymo tam tikroms šalims. Indonezija trejus metus iš eilės pasiekė Pasaulio banko nustatytą didesnių vidutinių pajamų statusą, todėl nuo 2027 m. sausio 1 d. iš BLS pasitrauks⁶. Kenijai taikoma BLS nuo 2027 m. sausio 1 d. visiškai pakeis ES ir Kenijos ekonominės partnerystės susitarimas, taikomas nuo 2024 m. liepos 1 d.⁷;
- dėl perėjimo nuo VIG prie standartinės BLS. Remiantis JT sprendimu, Butanas nuo 2023 m. gruodžio 13 d. nebelaikomas mažiausiai išsivysčiusia šalimi. Todėl po trejų metų pereinamojo laikotarpio Butanas nebesinaudos VIG lengvatomis ir nuo 2028 m. sausio 1 d. pereis prie standartinės BLS⁸. Nuo 2024 m. gruodžio 13 d. San Tomei ir Prinsipei taip pat nebelaikomas mažiausiai išsivysčiusių šalių statusas, o nuo 2029 m. sausio 1 d. ji pereis prie standartinės BLS⁹;
- dėl pažeidžiamumo ribinių verčių. Iš dalies pakeitus lengvatomis besinaudojančių šalių sąrašą peržiūrėta su BLS+ susijusi pažeidžiamumo ribinė vertė¹⁰;
- dėl produktų kategorijų pakeitimų. Pasiiekus atitinkamas importo ribines vertes 2023–2025 m.¹¹¹² ir vėliau (taip pat 2026 m.) buvo sustabdytas standartinių BLS muitų tarifų lengvatų taikymas kai kuriems iš Indijos, Indonezijos ir Kenijos importuojamiems produktams¹³;
- apsaugos priemonės. Atnaujinus tyrimą, 2024 m. iš naujo nustatytos bendrosios apsaugos priemonės indinių ryžių eksportui iš Kambodžos ir Mianmaro¹⁴. 2025 m. importuojamam Pakistano kilmės etanoliui buvo nustatytos specialios žemės ūkio apsaugos priemonės¹⁵.

b) BLS po 2026 m.

Numatoma, kad BLS lengvatomis besinaudojančių šalių skaičius ateityje toliau mažės. Kalbant apie būsimus kategorijų pakeitimus, Pasaulio bankas dvi BLS+ lengvatomis besinaudojančias šalis priskyrė prie didesnių vidutinių pajamų šalių (Žaliąjį Kyšulį – 2025 m., Mongoliją – 2024 ir 2025 m.). Jei šios šalys atitiks kriterijus trejus metus iš eilės, jos nebegalės naudotis BLS. Be to, numatoma, kad keletui dabartinių VIG lengvatomis besinaudojančių šalių per ateinančius kelerius metus nebebus taikomas mažiausiai išsivysčiusių šalių statusas. Šios šalys (išsamiau žr. 4c skirsnį) pasitrauktų iš VIG po trejų metų pereinamojo laikotarpio po jų priskyrimo mažiausiai išsivysčiusioms šalims panaikinimo ir tada tikriausiai pereitų prie standartinės BLS

priemonės, nebent jos pateiktų prašymą dėl palankesnio BLS+ statuso ir šis statusas joms būtų sėkmingai patvirtintas.

2021 m. rugsėjo 22 d. Komisija pateikė pasiūlymą dėl teisėkūros procedūra priimamo akto dėl naujos ES bendrųjų muitų tarifų lengvatų sistemos 2024–2033 m. laikotarpiu¹⁶. Kadangi ši nauja ES BLS 2023 m. dar nebuvo priimta, teisėkūros institucijos dabartinio BLS reglamento taikymo laikotarpį pratęsė iki 2027 m. gruodžio 31 d.¹⁷ Naujasis 2027–2036 m. BLS reglamentas priimtas 2026 m. birželio 17 d. ir bus taikomas nuo 2027 m. sausio 1 d.¹⁸

Susitarimas dėl naujojo reglamento yra svarbus etapas – juo užtikrinama, kad ES toliau remtų besivystančias šalis, siekiančias ekonomikos augimo ir darnaus vystymosi, remiantis sąžininga ir nuspėjama sistema. Naujuoju reglamentu užtikrinamas dosnios ES tarifų nuolaidos importui iš besivystančių šalių. Jame išlaikomi pagrindiniai ankstesnių teisės aktų principai, siekiant užtikrinti tęstinumą ir nuspėjamumą BLS lengvatomis besinaudojančioms šalims ir jų eksportuotojams, taip pat ES importuotojams.

Naujuoju reglamentu į su BLS susijusių priemonių, kurių turi laikytis BLS lengvatomis besinaudojančios šalys, sąrašą įtraukiamos penkios naujos tarptautinės konvencijos¹⁹ (BLS sąlygos, žr. 3c skirsnį) ir į šį reglamentą įtraukiamas Paryžiaus klimato susitarimas, kuriuo pakeičiamas Kioto protokolas²⁰. Naujajame reglamente numatyta galimybė atšaukti priemonę dėl rimtų ir sistemingų su aplinkos ir klimato bei gero valdymo konvencijomis susijusių principų pažeidimų, taip pat dėl rimtų ir sistemingų trūkumų, susijusių su tarptautiniu įsipareigojimu priimti atgal išvykusius lengvatomis besinaudojančios šalies piliečius neteisėtos migracijos kontekste. Naujaja sistema bus pagerinta stebėseną, skaidrumą ir pilietinės visuomenės dalyvavimas, taip pat bus nustatyta skubi pašalinimo procedūra už ypač didelius pažeidimus. Be to, apsaugos mechanizmai bus veiksmingesni tais atvejais, kai padidėjęs importas iš lengvatomis besinaudojančios šalies gali pakenkti ES gamintojams.

Kad išlaikytų BLS+ statusą pagal naują BLS reglamentą, dabartinės BLS+ lengvatomis besinaudojančios šalys turės teikti paraiškas iš naujo. Visos paraišką dėl BLS+ lengvatų taikymo pateikusios šalys turės pateikti veiksmingo šios priemonės įgyvendinimo pagal naujas taisykles veiksmų planą. Dabartinėms BLS+ lengvatomis besinaudojančioms šalims bus suteiktas dvejų metų pereinamasis laikotarpis iki 2028 m. pabaigos, o Komisija ir EIVT yra pasirengusios padėti lengvatomis besinaudojančioms šalims dar kartą pateikti paraiškas.

3. BLS POVEIKIS

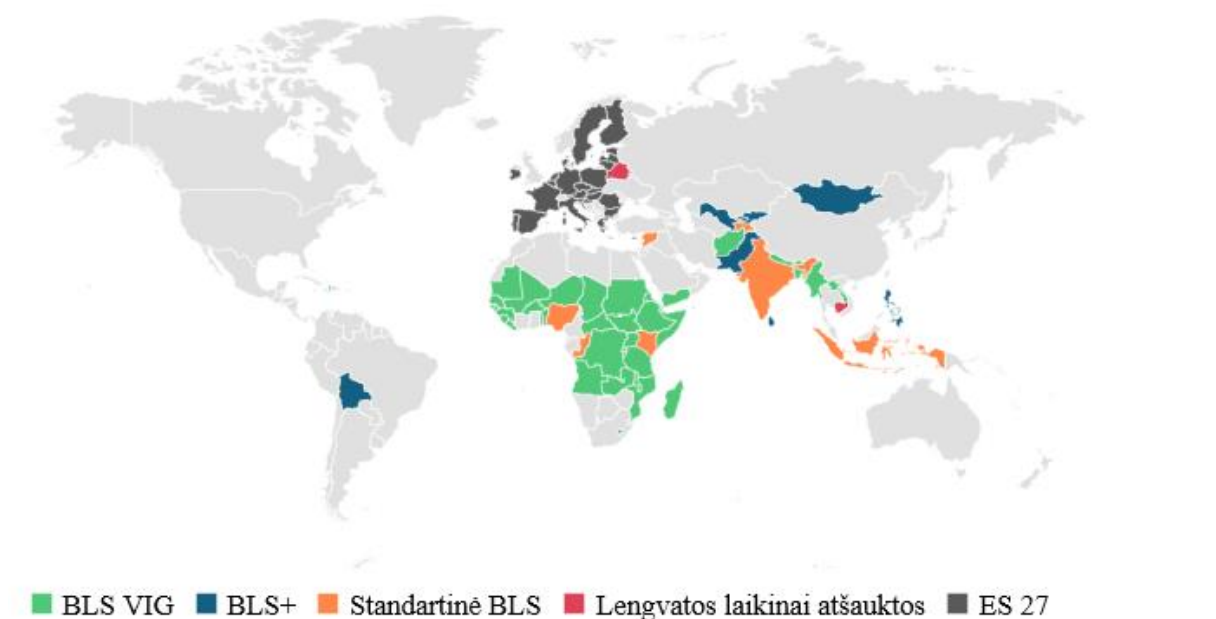
a) Poveikis prekybai 2022–2024 m.²¹

BLS numatytos trys priemonės, kuriomis atsižvelgiama į lengvatomis besinaudojančių šalių išsivystymo lygį ir įsipareigojimus:

- standartinė BLS taikoma reikalavimus atitinkančioms mažų ir mažesnių vidutinių pajamų šalims, kurios su ES nėra sudariusios jokių kitų lengvatinio prekybos režimo susitarimų. Pagal ją sumažinama 66 proc. importo į ES muitų tarifų eilučių, o 26 proc. šių muitų tarifų eilučių muitai apskritai netaikomi. Šiuo metu šia priemone naudojasi vienuolika šalių²²;
- BLS+ yra speciali priemonė, pagal kurią BLS lengvatomis besinaudojančioms šalims leidžiama be muitų naudotis 66 proc. muitų tarifų eilučių, su sąlyga, kad bus veiksmingai įgyvendinamos pagrindinės tarptautinės žmogaus teisių, darbo, aplinkos, klimato ir gero valdymo konvencijos ir susitarimai. Šiuo metu šia priemone naudojasi aštuonios šalys²³;

- VIG yra skirta mažiausiai išsivysčiusioms šalims ir suteikia galimybę be muitų į ES įvežti visas importuojamas prekes, išskyrus ginklus ir šaudmenis. ES siūlo šią priemonę be galiojimo pabaigos datos. VIG naudojasi 46 šalys, iš jų dviem (Butanui ir San Tomei ir Prinsipei) mažiausiai išsivysčiusių šalių statusas nebetaikomas, tačiau pagal BLS reglamentą jos vis dar gali naudotis VIG pereinamuoju laikotarpiu.

1 pav. BLS lengvatomis besinaudojančios šalys

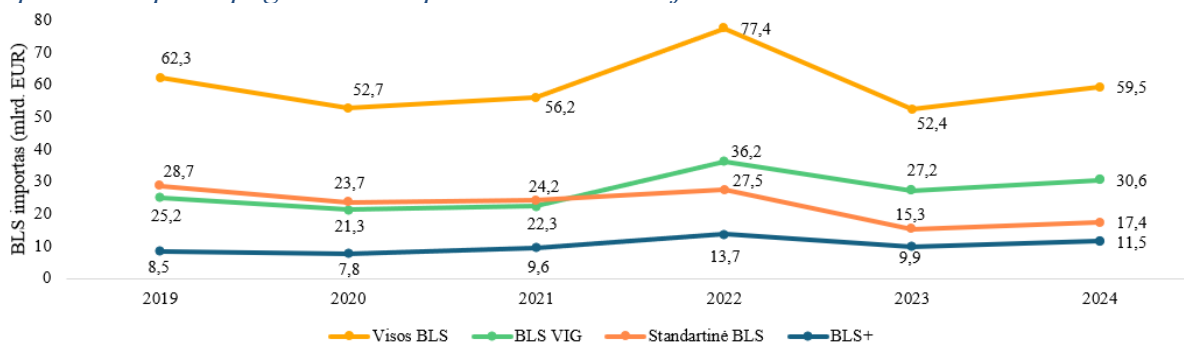

Pastaba. Pilkos zonos – tai šalys, kurioms ES BLS netaikoma.

2024 m. ES pagal BLS lengvatas importavo prekių už beveik 60 mlrd. EUR, o tai naudinga tiek šalims partnerėms, tiek ES importuotojams ir vartotojams. Iš jų šiek tiek daugiau nei 50 proc., arba 30 mlrd. EUR, vertės prekių buvo importuota pagal VIG priemonę, 11,5 mlrd. EUR – iš BLS+ lengvatomis besinaudojančių šalių ir apie 17 mlrd. EUR – iš standartinės BLS lengvatomis besinaudojančių šalių.

ES importas pagal BLS priemonę

2 pav. ES importo pagal tris BLS priemones tendencijos

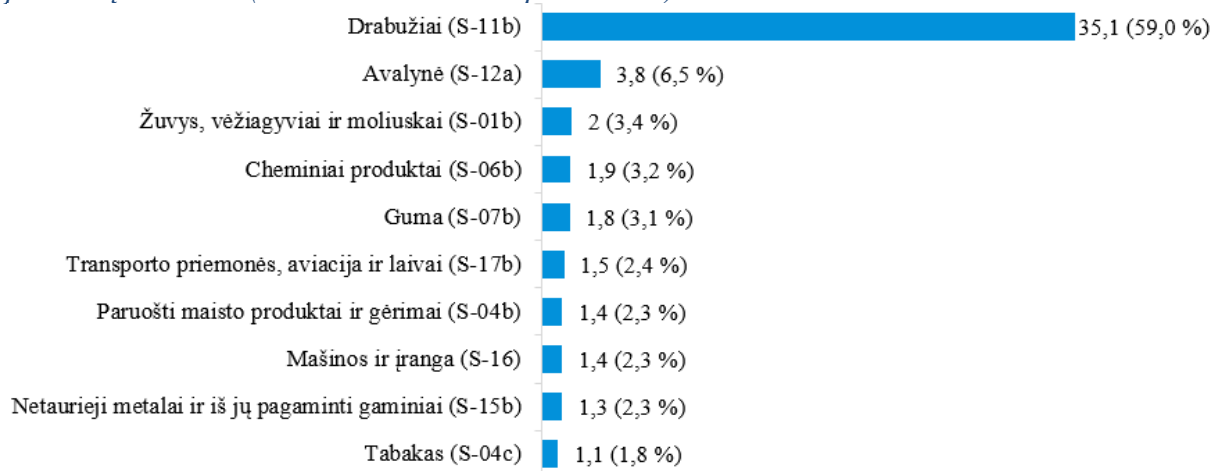

2024 m. importas pagal BLS siekė iki 59 mlrd. EUR, palyginti su maždaug 52 mlrd. EUR 2023 m., tačiau sumažėjo, palyginti su 2022 m., kai importas pagal BLS lengvatas siekė maždaug 77 mlrd. EUR, ir palyginti su laikotarpiu iki COVID-19 pandemijos 2019 m., kai šis importas siekė 62 mlrd. EUR. Dėl atsigavimo po COVID-19 pandemijos ir Rusijos agresijos karo prieš Ukrainą, sukėlusio energetikos krizę, pasaulinės kainos, taigi ir ES importo vertė, 2022 m. pasiekė rekordines aukštumas. Atsigavimo po COVID-19 pandemijos poveikiui blėstant ir nuo 2023 m. mažėjant energijos kainoms, prekybos duomenys normalizavosi²⁴. Be to, Vietnamui su ES sudarius LPS, Vietnamas nuo 2023 m. sausio 1 d. nebėra standartinės BLS

lengvatomis besinaudojanti šalis. Dėl to prekyba pagal standartinės BLS lengvatas taip pat sumažėjo keliais milijardais eurų.

Pagrindiniai produktų sektoriai, kuriems taikoma BLS

3 pav. 2024 m. pagrindiniai pagal BLS (standartinę BLS, BLS+ ir VIG) importuojamų produktų sektoriai (mlrd. EUR ir viso importo dalis)

2024 m. nepalyginamai didžiausią BLS importo dalį sudarė drabužių sektorius (S-11b)²⁵ – pagal šią sistemą jų į ES importuota už 35,1 mlrd. EUR, t. y. 59 proc. visos prekybos pagal BLS apimtys. Kiti didžiausi sektoriai buvo avalynė (S-12a) (3,8 mlrd. EUR) ir žuvis, vėžiagyviai ir moliuskai (S-01b) (2 mlrd. EUR). Drabužiai (S-11b) buvo didžiausias sektorius visais ataskaitinio laikotarpio metais. Tačiau mašinų ir įrangos (S-16) svarba sumažėjo (nuo 2-os vietos 2022 m. iki 8-os vietos 2024 m.), o tokios kategorijos kaip transporto priemonės, aviacija ir laivai (S-17b) bei paruošti maisto produktai ir gėrimai (S-04b) nuo 2022 m. pateko į dešimtuką.

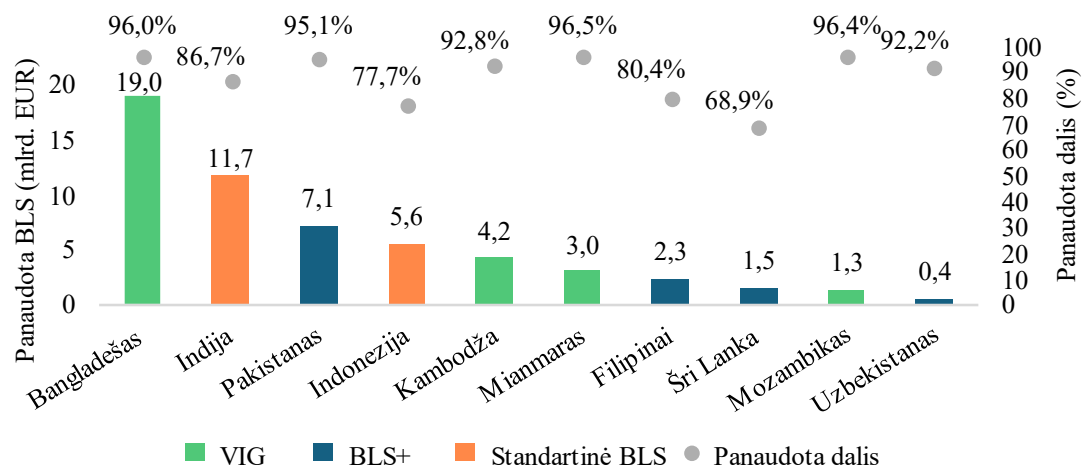
Sutaupymas dėl tarifų lengvatų pagal BLS

5 mlrd. EUR
tarifų lengvatų vertė

Taikant BLS lengvatomis pagal šias tris priemones besinaudojančios šalys 2024 m. galėjo pasinaudoti apie 5 mlrd. EUR vertės tarifų sumažinimu arba atleidimu nuo muitų, iš šios sumos daugiau kaip 3 mlrd. EUR teko VIG šalims²⁶. Dėl sumažintų ar panaikintų muitų sutaupo tiek BLS lengvatomis besinaudojančių šalių eksportuotojai, tiek ES importuotojai, todėl tai naudinga ir ES įmonėms bei vartotojams.

Pagrindinės BLS naudojančios šalys

4 pav. 10 pagrindinių šalių pagal BLS panaudojimą 2024 m.

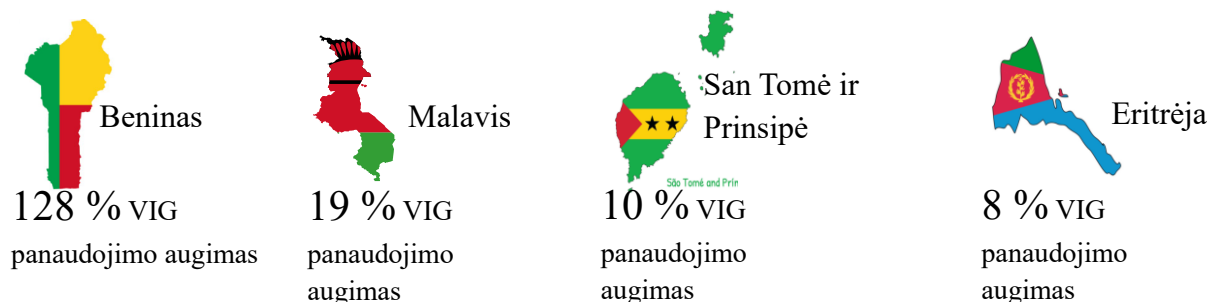
Lengvatų panaudojimo dalis yra importo iš konkrečios šalies, kuri naudojosi lengvatomis, ir importo, kuris teoriškai atitiko BLS lengvatų taikymo reikalavimus, santykis. 2024 m. vidutinė lengvatų panaudojimo dalis buvo 88,8 proc. viso su BLS susijusio importo į ES. Mažiausiai išsivysčiusioms šalims, kurioms taikoma VIG priemonė, ši dalis vidutiniškai siekia 94,5 proc. Kai kurios šalys pasiekė 100 proc. panaudojimo dalį tam tikruose sektoriuose, pavyzdžiui, Etiopija – skintų gėlių sektoriuje (S02-a sektorius). Priežastys, dėl kurių nepanaudojama 100 proc. pagal BLS taikomų tarifų nuolaidų, yra įvairios, įskaitant nepakankamą informuotumą apie šią sistemą, administracinius trūkumus ir kartu taikomus alternatyvius prekybos susitarimus.

2024 m. Bangladešas užfiksavo didžiausią eksporto į ES pagal BLS lengvatas vertę – 19 mlrd. EUR, o lengvatų panaudojimo dalis buvo didelė – siekė 96 proc. Antra pagal šį rodiklį buvo Indija, jos importas į ES pagal standartinę BLS priemonę siekė 11,7 mlrd. EUR, o panaudojimo dalis buvo mažesnė – 87 proc. Iš BLS+ lengvatomis besinaudojančių šalių išsiskiria Pakistanas – jo BLS+ importas į ES buvo 7,1 mlrd. EUR, o panaudojimo dalis – 95,1 proc. Tuo tarpu Uzbekistanas pirmą kartą tapo viena iš 10 didžiausių BLS lengvatomis besinaudojančių šalių nuo tada, kai 2021 m. prisijungė prie BLS+.

Šalys, kuriose BLS panaudojimo augimas yra didžiausias

2022–2024 m. Benine užfiksuotas didžiausias naudojimosi BLS lengvatomis augimas – 128 proc. padidėjimas nuo 5,1 mln. EUR 2022 m. iki 11,7 mln. EUR 2024 m. Malavis užėmė antrą vietą pagal BLS panaudojimo augimą – per tą patį laikotarpį BLS panaudojimas padidėjo 19 proc. ir tai lėmė 13 proc. viso šios šalies eksporto į ES padidėjimą. San Tomė ir Prinsipė ir Eritrėja taip pat buvo tarp šalių, kuriose BLS panaudojimas išaugo labiausiai, – visos šios šalys naudojosi VIG priemone. Augimą skatinantys sektoriai skirtingose šalyse buvo skirtingi, pavyzdžiui, Benine labiausiai išaugo tekstilės gaminių gamyba (S-11a ir S11-b).

5 pav. 4 šalys, kuriose BLS panaudojimas išaugo labiausiai (2022–2024 m.)

b) Tarptautinių konvencijų ir susitarimų laikymasis

BLS lengvatomis besinaudojančios šalys apskritai toliau daro pažangą darnaus vystymosi ir tarptautinių principų ir standartų laikymosi srityse, kurios yra BLS sąlygų dalis.

Nors ir nepakanka vien tik ratifikuoti tarptautines konvencijas, kad būtų laikomasi tarptautinių standartų, tai yra svarbus pirmas žingsnis. Dauguma BLS lengvatomis besinaudojančių šalių yra ratifikavusios daug atitinkamų tarptautinių konvencijų. Pavyzdžiui, iš VIG lengvatomis besinaudojančių šalių (kurioms netaikoma prievolė oficialiai ratifikuoti su BLS susijusias konvencijas) Bangladešas – VIG lengvatomis besinaudojanti šalis, kuri iš šios sistemos gauna daugiausia naudos – ratifikavo visas 27 konvencijas, šiuo metu išvardytas BLS reglamente, taip pat papildomas konvencijas, kurios bus nustatytos naujuoju BLS reglamentu.

Lengvatomis besinaudojančios šalys paprastai ratifikuoja daugiau konvencijų ir susitarimų, nei oficialiai nurodyta BLS reglamente išvardytų atitinkamų konvencijų ir susitarimų sąrašė. Pavyzdžiui, visos aštuonios BLS+ lengvatomis besinaudojančios šalys yra ratifikavusios Neįgaliųjų teisių konvenciją ir yra Paryžiaus klimato susitarimo šalys – šie susitarimai nėra nurodyti dabartiniame BLS reglamente, tačiau bus įtraukti į sistemą nuo 2027 m.

Daug BLS lengvatomis besinaudojančių šalių taip pat padarė pažangą ratifikuodamos naujai nustatytas pagrindines Tarptautinės darbo organizacijos (TDO) konvencijas, susijusias su darbuotojų sauga ir sveikata, taip pat kitas TDO konvencijas, pavyzdžiui, dėl darbo inspekcijos ir trišalių konsultacijų, nors jos taip pat nėra nurodytos dabartiniame BLS reglamente.

Kaip išsamiau išdėstyta 4 skirsnio b punkte ir prie šios ataskaitos pridedamuose Komisijos tarnybų darbinuose dokumentuose, visų pirma BLS+ tebėra tvirta ir struktūrizuota sistema, susiejanti prekybą su darniu vystymusi, – tai yra politinio dialogo ir reformų platforma. BLS+ taip pat teikia dideles paskatas ir sudaro sąlygas lengvatomis besinaudojančioms šalims laikytis tarptautiniu mastu pripažintų standartų, dėl kurių jos pačios nusprendžia įsipareigoti.

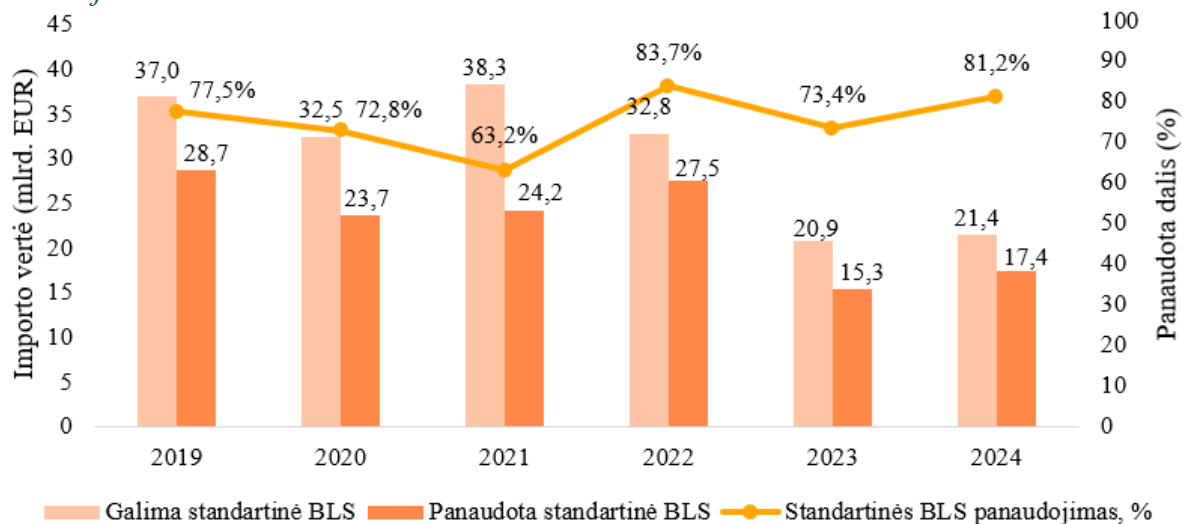
4. TRYS PRIEMONĖS

a) Standartinė BLS

Ataskaitiniu laikotarpiu ir toliau didelę viso importo pagal BLS dalį sudarė standartinės BLS lengvatomis besinaudojančios šalys – 2024 m. ši dalies siekė 29,3 %. 2024 m. didžiausia standartinės BLS dalis teko drabužių (S-11b), avalynės (S-12a) ir cheminių produktų (S06b) sektoriams. Iš vienuolikos dabartinių standartinės BLS lengvatomis besinaudojančių šalių

(2025 m. įtraukta Vanuatu) daugiausiai lengvatų gavo Indija ir Indonezija: 2024 m. Indijai teko 11,7 mlrd. EUR viso importo į ES pagal BLS lengvatas, o Indonezijai – 5,56 mlrd. EUR. Tačiau tai pasikeis, nes tikimasi, kad, kaip ir Indonezijai bei Kenijai (žr. 2 skirsnį), Indijai nebebus taikoma standartinė BLS ir ji pasitrauks iš šios sistemos, kai bus pradėtas taikyti dvišalis prekybos susitarimas su ES (2026 m. vasario mėn. užbaigtos derybos) ir pasibaigs po to prasidėsiantis dvejų metų pereinamasis laikotarpis.

6 pav. Galimo importo pagal standartinę BLS, panaudoto importo ir panaudojimo tendencijos

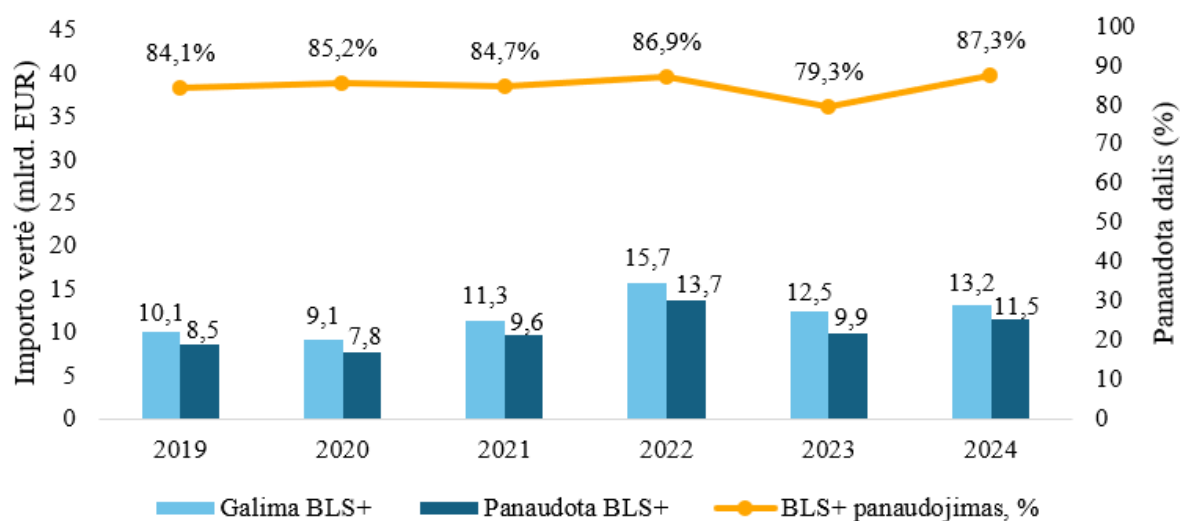

Nors panaudojama standartinės BLS dalis labai svyruoja, tiek galimas importas pagal BLS, tiek faktiškai panaudojamas importas pagal BLS, palyginti su iki COVID-19 buvusiu lygiu, sumažėjo nuo 37 mlrd. EUR galimo importo ir 29 mlrd. EUR panaudoto importo 2019 m. iki 21 mlrd. EUR galimo importo ir 17 mlrd. EUR panaudoto importo 2024 m. Taip atsitiko daugiausia dėl to, kad kai kurios šalys pasitraukė iš standartinės BLS, visų pirma Vietnamas nuo 2023 m. sausio mėn., pasibaigus pereinamajam laikotarpiui po to, kai 2020 m. ši buvusi didžiausia lengvatomis besinaudojanti šalis sudarė LPS su ES. Be to, 2021 m. balandžio mėn. Uzbekistanas perėjo prie BLS+.

b) BLS+

Importo pagal BLS+ tendencija yra gana teigiama, neatsižvelgiant į 2022 m. atsigavimo po COVID-19 ir energijos kainų poveikį. Galimas BLS+ importas padidėjo nuo iki COVID-19 buvusio 10 mlrd. EUR lygio 2019 m. iki 13 mlrd. EUR 2024 m. Atitinkamai importas, kuriam faktiškai prašyta taikyti lengvatas, 2024 m. sudarė iki 11 mlrd. EUR.

7 pav. BLS+ importo ir panaudojimo tendencijos

Naudojimosi lengvatomis, taikomomis ES importui pagal BLS+ priemonę, lygis padidėjo nuo 86,9 proc. 2022 m. iki 87,3 proc. 2024 m. Šis nedidelis padidėjimas įvyko po nuosmukio 2023 m., kai šis lygis sumažėjo iki 79,3 proc. ²⁷

Daugiausiai BLS+ lengvatomis naudojami Pakistanas – jo importas į ES pagal šią priemonę sudarė 7,1 mlrd. EUR. Po jo sekė Filipinai, jų importas į ES sudarė apie 2,3 mlrd. EUR, o Šri Lanka buvo trečia pagal panaudotų BLS+ lengvatų vertę šalis (1,5 mlrd. EUR).

Kalbant apie BLS reglamente išvardytų tarptautinių konvencijų laikymąsi ataskaitiniu laikotarpiu, visos BLS+ lengvatomis besinaudojančios šalys išliko ratifikavusios visas 27 su BLS susijusias tarptautines konvencijas ir susitarimus ir nepateikė jokių naujų išlygų.

Prie šios ataskaitos pridedami aštuoni konkrečioms šalims skirti tarnybų darbiniai dokumentai, kuriuose pateikiama išsami informacija apie BLS+ lengvatomis besinaudojančių šalių įsipareigojimus žmogaus teisių, darbuotojų teisių, aplinkos ir klimato bei gero valdymo srityse ir ES bendradarbiavimą su šiomis šalimis partnerėmis šiose srityse. Kaip išsamiau aprašyta minėtuose tarnybų darbinuose dokumentuose, ataskaitiniu laikotarpiu pastebėta daug teigiamų pokyčių, tačiau išlieka ir tam tikrų sunkumų.

Per šios ataskaitos laikotarpį daugelis dabartinių BLS+ lengvatomis besinaudojančių šalių sustiprino su **žmogaus teisėmis** susijusius teisės aktus ir institucines priemones. Pavyzdžiui, Kirgizija, Uzbekistanas, Šri Lanka ir Pakistanas sugriežtino kovos su smurtu šeimoje teisės aktus, o Bolivija, Mongolija, Uzbekistanas ir Filipinai patvirtino vaikų apsaugos reformas. Pakistanas sumažino mirties bausmės taikymo apimtį ir priėmė Kovos su kankinimu įstatymo įgyvendinimo taisykles, taip pat naujus vaikų santuokų apribojimo įstatymus Beludžistane ir Islamabade. Šri Lanka sustiprino nacionalines žmogaus teisių institucijas, o Filipinai sukūrė naujus priežiūros mechanizmus ir tarpžinybinius žmogaus teisių koordinavimo organus.

Dauguma BLS+ lengvatomis besinaudojančių šalių taip pat padarė pažangą **darbuotojų teisių** srityje. Pavyzdžiui, Mongolija, atlikusi nacionalinį darbo jėgos tyrimą, sukūrė su priverstiniu darbu privačiajame sektoriuje susijusį modulį ir įtraukė skyrių apie privalomą darbą. Buvo toliau dedamos pastangos panaikinti priverstinį darbą Uzbekistane, o Filipinai parengė veiksmų gaires, kuriomis siekiama skatinti asociacijų laisvę, ir vaikų darbo mažinimo

strategiją. Pakistanas ratifikavo Konvencijos dėl priverstinio ar privalomojo darbo TDO protokolą ir pradėjo iniciatyvą dėl darbuotojų perėjimo iš neoficialiosios ekonomikos į oficialiąją, taip toliau skatinant deramą darbą. Kai kurios lengvatomis besinaudojančios šalys pradėjo taikyti vaikų darbo mažinimo ir kovos su prekyba žmonėmis sistemų stiprinimo priemones.

Daugelis BLS+ lengvatomis besinaudojančių šalių taip pat toliau laikėsi įsipareigojimo **saugoti aplinką**, teikdamos klimato skaidrumo ataskaitas pagal atitinkamus daugiašalius aplinkos susitarimus; stiprindamos biologinės įvairovės ir saugomų teritorijų teisės aktus ir veiksmų planus pagal Biologinės įvairovės konvenciją; spartindamos Monrealio protokolo įgyvendinimą²⁸ ir vykdydamos prisitaikymo prie klimato kaitos ir jos švelninimo planavimą, susietą su nacionaliniu lygmeniu nustatytais įpareigojančiais veiksmais siekiant užtikrinti Paryžiaus susitarimo įgyvendinimą.

Kai kuriose šalyse pagerėjo narkotikų kontrolės ir kovos su korupcija **valdymas**. Be kita ko, atnaujinta politika, kuria siekiama kovoti su korupcija Bolivijoje, Kirgizijoje, Pakistane ir Šri Lankoje.

Tačiau išlieka ir su BLS+ įsipareigojimų įgyvendinimu susijusių sunkumų.

Daugeliui BLS+ lengvatomis besinaudojančių šalių būdingos bendros kompleksinės **žmogaus teisių** problemos, įskaitant nepakankamą teismų nepriklausomumą ir ribotas galimybes naudotis teisių gynimo priemonėmis bei atsakomybę už pažeidimus, pilietinės erdvės apribojimus, saviraiškos laisvę ir žiniasklaidos laisvę; pranešimus apie kankinimus, atskaitomybės trūkumą ir nepakankamą vidaus sistemų suderinimą su Konvencija prieš kankinimą²⁹; nuolatinį smurtą dėl lyties, už kurį nebaudžiama ir struktūrinę mažumų ir LGBTIQ+ asmenų diskriminaciją. Kai kuriose BLS+ lengvatomis besinaudojančiose šalyse socialinių ir ekonominių teisių apsauga kontrastavo su silpnomis kovos su skurdu strategijomis, ribotomis švietimo galimybėmis, didelėmis socialinės apsaugos sistemų spragomis arba nepakankama parama moterų ekonominiam įgalinimui. Taip pat tebėra didelių duomenų spragų, visų pirma susijusių su smurtu dėl lyties, kankinimų tyrimais, vaikų darbu ir baudžiamuoju persekiojimu už prekybą žmonėmis.

Be to, kalbant apie **darbuotojų teises**, nors teisės aktų sistemos pagerėjo, įgyvendinimas ir vykdymo užtikrinimas tebėra netolygūs, o darbo inspekcijos dažnai susiduria su pajėgumų apribojimais. Apskritai vis dar išlieka visų pažeidžiamų grupių diskriminacija. Lai kuriose jurisdikcijose asociacijų laisvė tebėra ribojama, o kolektyvinių derybų aprėptis daugeliu atvejų yra ribota. Vaikų darbas ir priverstinis darbas išlieka, visų pirma žemės ūkyje ir neformaliajame sektoriuje. Vis dar reikėtų gerinti moterų darbuotojų teises. Reikėtų nedelsiant pašalinti duomenų spragas visose su BLS+ susijusiose TDO konvencijose.

Daugelis BLS+ lengvatomis besinaudojančių šalių taip pat susidūrė su **aplinkos apsaugos** apribojimais ir vėlavo teikti aplinkosaugos ataskaitas (pvz., pagal Stokholmo konvenciją³⁰, CITES³¹, Kartachenos protokolą³²), susidūrė su pajėgumų ir išteklių apribojimais, darančiais poveikį vykdymo užtikrinimui, ir dideliu pažeidžiamumu dėl klimato kaitos, kuris apsunkina institucines sistemas. Nors įsipareigojimai yra plataus užmojo, jų įgyvendinimas dažnai atsilieka.

Valdymą būtų galima sustiprinti dedant daugiau pastangų kovoti su prekyba narkotikais, taikant geresnes su paklausa susijusias priemones, atitinkančias tarptautinius žmogaus teisių standartus, ir dedant daugiau pastangų kovoje su korupcija.

Be to, ekonomikos krizės (Bolivijoje, Šri Lankoje) ir gaivalinės nelaimės (Pakistanė, Filipinuose, Šri Lankoje) ataskaitiniu laikotarpiu padidino struktūrinės problemas ir dar labiau apsunkino įgyvendinimo pajėgumus.

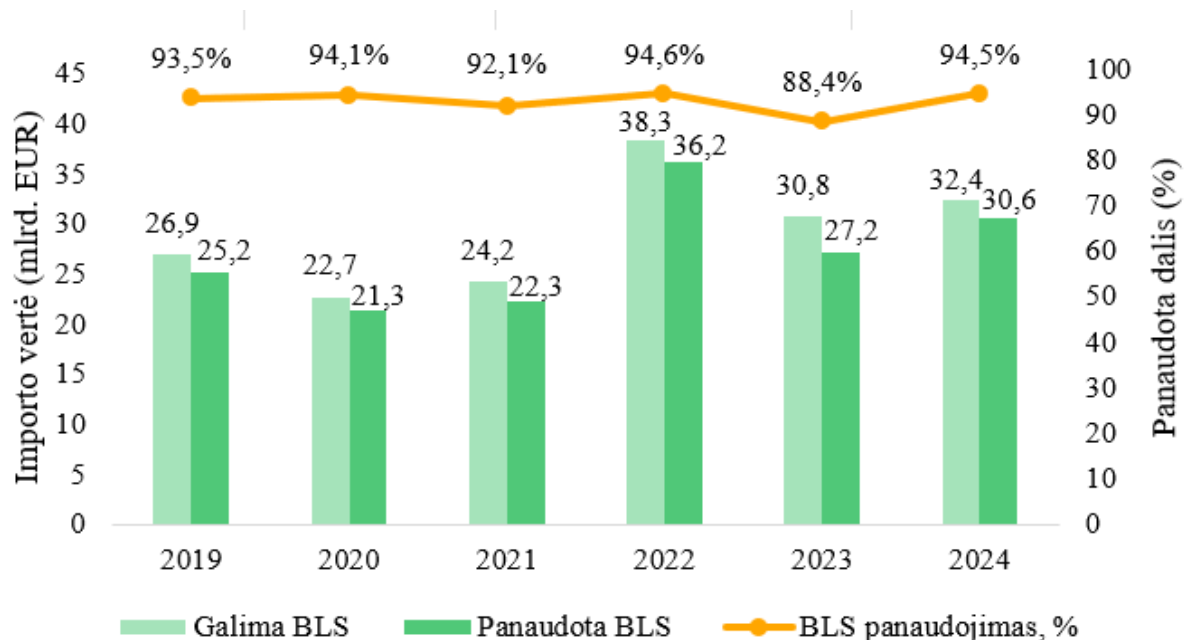
ES partnerystės projektai gali padėti spręsti kai kurias iš šių problemų bendradarbiaujant – konkrečioms šalims skirtos priemonės išdėstytos prie šios ataskaitos pridedamuose BLS+ tarnybų darbinuose dokumentuose.

c) Priemonė „Viskas, išskyrus ginklus“

i. Ekonominiai duomenys

ES BLS lengvatos yra didžiausios VIG lengvatomis besinaudojančioms šalims. Lengvatinis importas iš VIG lengvatomis besinaudojančių šalių 2024 m. sudarė 30,6 mlrd. EUR, palyginti su 25,2 mlrd. EUR 2019 m.

8 pav. VIG importo ir panaudojimo tendencijos

2022–2024 m. panaudojimo lygiai pagal VIG priemonę svyravo tik nežymiai. 2022 m. šis lygis buvo 94,6 proc., 2023 m. sumažėjo iki 88,4 proc., o 2024 m. vėl padidėjo iki 94,5 proc. 2022 m. importas pagal VIG priemonę pasiekė aukščiausią lygį dėl atsigavimo po COVID-19 ir pirmiau minėtų energijos kainų poveikio. Vertinant ilgalaikę tendenciją matyti, kad nuo laikotarpio iki COVID-19 importas padidėjo – 2019 m. galimas importas siekė 27 mlrd. EUR, iš jų 25 mlrd. EUR vertės importui buvo taikomos VIG lengvatos, o 2024 m. galimas importas siekė 32 mlrd. EUR, iš jų 31 mlrd. EUR vertės importui buvo taikomos VIG lengvatos.

9 pav. ES importas pagal BLS priemonę ir pagal aktyvesnio dalyvavimo VIG šalis

	ES importas iš BLS (mln. EUR), neįskaitant nelengvatinio importo				importo iš VIG šalių dalis 2022–2024 m.
	2019 ³³	2022	2023	2024	
BLS (visos)	62 326	77 393	52 419	59 450	

Standartinė BLS	28 665	27 489	15 331	17 402	
BLS+	8 496	13 662	9 896	11 476	
VIG (visos)	25 164	36 243	27 192	30 573	
VIG (tik Afrika)	2 782	4 141	3 151	3 888	11,9 %
Aktyvesnis dalyvavimas pagal VIG					
Bangladešas	15 366	23 134	17 064	19 019	63,0 %
Kambodža³⁴	4 174	4 324	3 534	4 207	12,8 %
Mianmaras	2 471	4 112	2 993	2 962	10,7 %

Ataskaitiniu laikotarpiu, palyginti su iki COVID-19 buvusiu lygiu, santykinė VIG, o ypač VIG lengvatomis besinaudojančių šalių Afrikos žemyne, svarba toliau didėjo. Be to, trims iš didžiausių VIG lengvatomis besinaudojančių šalių ir toliau buvo taikomas aktyvesnio dalyvavimo režimas. Toliau ataskaitoje šios tendencijos aptariamos išsamiau.

ii. Lengvatomis besinaudojančių šalių kilimas į aukštesnę kategoriją

BLS tikslas – skatinti ekonomikos vystymąsi. Todėl gera žinia yra tai, kad lengvatomis besinaudojančios šalys netenka mažiausiai išsivysčiusių šalių statuso, t. y. kai jos pakyla į aukštesnę išsivystymo kategoriją ir po pereinamojo laikotarpio pasitraukia iš VIG priemonės. Jos vis dar turi galimybę kryptis dėl BLS+ ir taip išlaikyti didžiąją dalį lengvatų.

Artimiausioje ateityje tikimasi keleto pakilimų į aukštesnę kategoriją. Numatoma, kad 2026 m. **Bangladešas**, **Laoso LDR** ir **Nepalas** nebebus priskiriami mažiausiai išsivysčiusioms šalims³⁵, **Saliamono Salų** numatoma nebepriskirti 2027 m., o **Kambodžos** ir **Senegalo** numatoma nebepriskirti 2029 m.

JT CDP (Vystymosi politikos komiteto) 2024 m. kas trejus metus atliekamoje peržiūroje nustatyta, kad **Ruandos Respublika**, **Uganda** ir **Tanzanija** pirmą kartą pasiekė šios kategorijos nebetaikymo ribas. Visos trys šalys atitiko du iš trijų kriterijų. Šias šalis planuojama vėl vertinti 2027 m. ir, jei jos atitiks kriterijus antrą kartą, galėtų būti rekomenduojama joms šios kategorijos nebetaikyti.

Kiribatį ir **Tuvalu** buvo rekomenduota nebetraktuoti kaip mažiausiai išsivysčiusių šalių atitinkamai 2018 ir 2012 m., tačiau ECOSOC³⁶ atidėjo šį sprendimą. 2024 m. ECOSOC, primindama savo 2021 m. sprendimą atidėti šių šalių išbraukimo iš mažiausiai išsivysčiusių šalių kategorijos svarstymą iki 2024 m., taip pat nusprendė tai svarstyti vėliau.

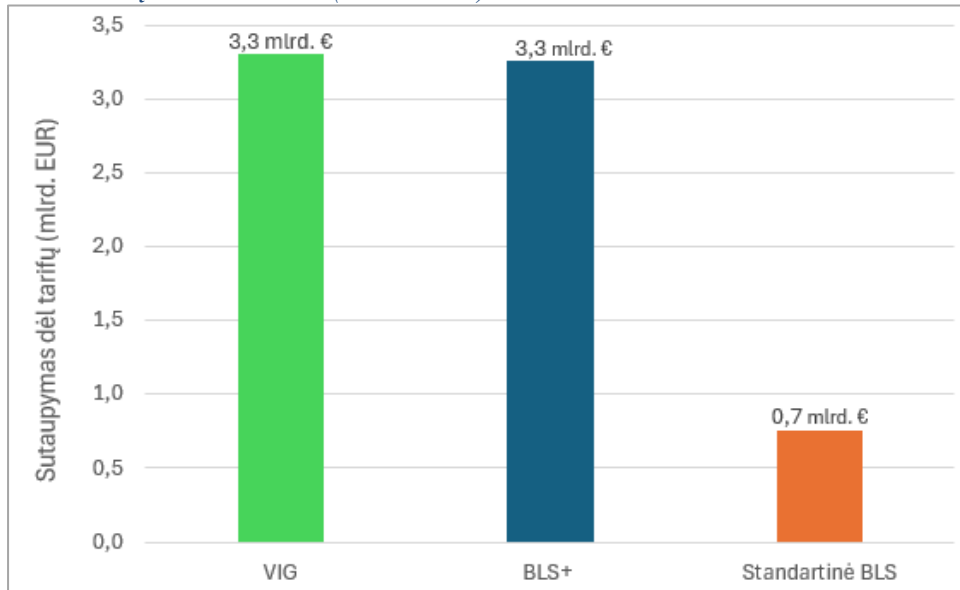
2024 m. kas trejus metus atliekamoje peržiūroje JT CDP nusprendė atidėti savo sprendimą dėl **Mianmaro** ir **Rytų Timoro** išbraukimo iš mažiausiai išsivysčiusių šalių kategorijos iki 2027 m.

Nustojus traktuoti dabartines VIG lengvatomis besinaudojančias šalis kaip mažiausiai išsivysčiusias ir jas perkėlus į BLS+ jų sutaupymo lygis išliktų iš esmės panašus, taip pat maždaug 3,3 mlrd. EUR kaip ir 2024 m., o jas perkėlus tiesiog į standartinę BLS sutaupymo lygis sumažėtų iki maždaug 0,75 mlrd. EUR, t. y. būtų maždaug 80 proc. mažesnis (žr. 10 diagramą). Prisijungimas prie BLS+ niekada negalės visiškai kompensuoti VIG statuso, nes, *inter alia*, BLS+ taikomos tam tikros specialios apsaugos priemonės ir griežtesnės kilmės

taisyklės, dėl kurių paprastai sumažėja lengvatų, kurių faktiškai galima prašyti. Tai ypač aktualu drabužius eksportuojančioms šalims.

ES ne tik skirs pakankamus pereinamuosius laikotarpius, bet ir toliau remis šalis, kurioms nebetaikoma VIG priemonė, visų pirma lengvatomis besinaudojančias šalis, kurios po to siekia prisijungti prie BLS+ priemonės. Tuo siekiama išvengti bet kokio neigiamo poveikio šių šalių eksportuotojams ir su jomis prekiaujančioms ES bendrovėms.

10 pav. Numatomas sutaupymas dėl tarifų / pajamų padidėjimas pagal VIG, palyginti su tų pačių lengvatomis besinaudojančių šalių muitų tarifų sutaupymu pagal BLS+ arba standartinę BLS 2024 m. (mlrd. EUR)

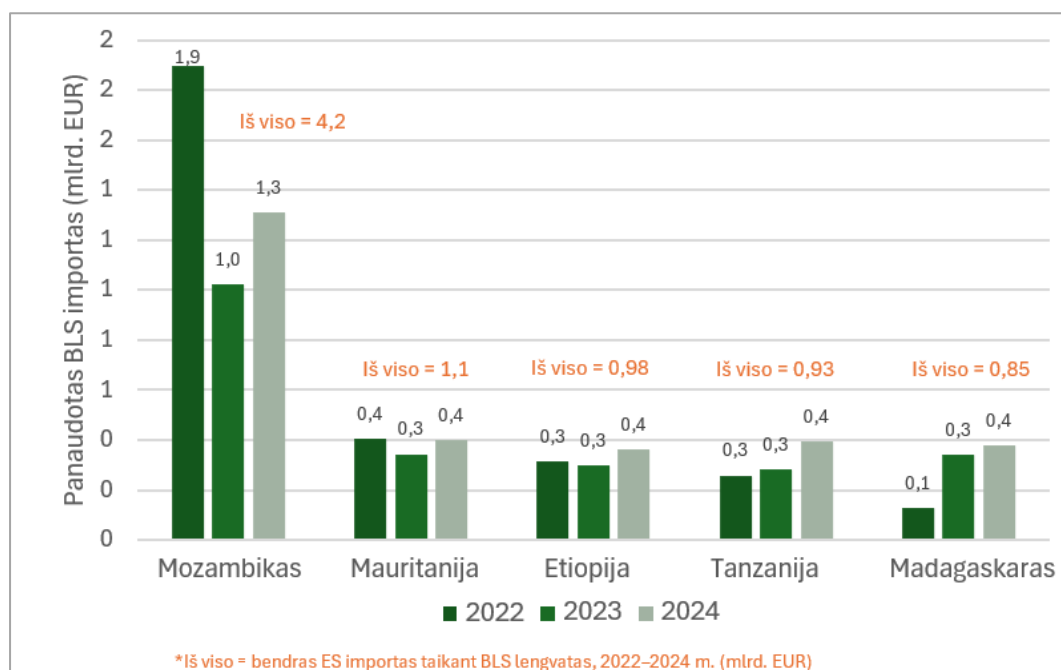

iii. Afrikos konkurencingumo skatinimas

Trys ketvirtadaliai VIG lengvatomis besinaudojančių šalių yra Afrikos žemyne (33 iš 46³⁷). Netrukus Afrikos šalys taps dominuojančia VIG grupe, atsižvelgiant į tai, kad iš programos turėtų pasitraukti daug lengvatomis besinaudojančių šalių iš Azijos ir į šių šalių dydį. Visos trys priemonės pagal ES BLS yra svarbūs ES paramos Afrikos ekonomikos įvairinimui ir integracijai į pasaulines vertės grandines ramsčiai, tačiau šiuo požiūriu VIG išsiskiria.

Lengvatinis ES importas iš Afrikos VIG lengvatomis besinaudojančių šalių 2024 m. sudarė 3,9 mlrd. EUR, palyginti su 2,8 mlrd. EUR 2019 m. (taip pat žr. 9 lentelę). 2024 m. VIG lengvatų panaudojimo lygis buvo 88,9 proc. – tai rodo, kad pastaraisiais metais Afrikos šalys naudojosi lengvatomis vis dažniau, tačiau taip pat galėtų jomis naudotis dar aktyviau. Dėl galimybės be muitų naudotis VIG priemone Afrikos VIG lengvatomis besinaudojančios šalys 2024 m. buvo atleistos nuo maždaug 213 mln. EUR ES importo muitų. 2022–2024 m. laikotarpiu didžiausi Afrikos VIG eksportuotojai buvo Mozambikas (4,2 mlrd. EUR), Mauritanija (1,2 mlrd. EUR), Etiopija (975,5 mln. EUR), Tanzanija (934,7 mln. EUR) ir Madagaskaras (848,1 mln. EUR).

11 pav. 5 daugiausiai VIG lengvatų gavusios šalys Afrikoje (bendras VIG panaudotas importas, mln. EUR)

Kaip nurodyta pirmiau, nedaug Afrikos šalių naudoja kitomis BLS priemonėmis nei VIG. Nigerijai, Kongo Respublikai ir Kenijai taikoma standartinė BLS (nuo 2027 m. Kenijai ši sistema nebebus taikoma, nes 2024 m. liepos 1 d. pradėtas taikyti ES ir Kenijos ekonominės partnerystės susitarimas), o Žaliajam Kyšuliui taikoma BLS+. 2022–2024 m. laikotarpiu bendras ES importas, kuriam taikomos BLS lengvatos, iš šių keturių Afrikos šalių iš viso sudarė 579,4 mln. EUR, iš jų didžiausia dalis teko Nigerijai (372,4 mln. EUR, panaudojimo lygis – 70 proc.), po jos rikiavosi Žaliasis Kyšulys (172,5 mln. EUR, panaudojimo lygis – 85 proc.), Kenija (15,7 mln. EUR, panaudojimo lygis – 1 proc.³⁸) ir Kongo Respublika (18,7 mln. EUR, panaudojimo lygis – 58 proc.). Pažymėtina, kad Žaliajam Kyšuliui pagal BLS+ taikomas atleidimas nuo muitų yra gerokai didesnis nei būtų taikomas pagal standartinę BLS (12,0 mln. EUR, palyginti su 3,9 mln. EUR), o tai reiškia papildomus 8,1 mln. EUR lengvatų.

Palyginti su panašiomis kitų išsivysčiusių šalių taikomomis vienašalių lengvatų sistemomis, pagal ES VIG eksportuojama daugiausiai įvairių produktų (53 proc. visų tarifų eilučių)⁴⁰, o tai rodo, kad ES importas iš mažiausiai išsivysčiusių šalių yra labai diversifikuotas. Jungtinių Tautų prekybos ir plėtros konferencijos (UNCTAD) duomenimis⁴¹, ES VIG, palyginti su JAV, Japonijos ir Kanados sistemomis⁴², užtikrina didžiausią sutaupymą dėl tarifų absoliučiaja verte. Kitaip nei pagal specialius režimus, kuriuos Afrikai siūlo Kinija ar JAV, VIG priemonė išsiskiria ne tik tuo, kad ji automatiškai taikoma visoms mažiausiai išsivysčiusioms šalims, bet ir tuo, kad jos galiojimo pabaigos data nenustatyta. Ši unikali savybė suteikia ilgalaikio tikrumo verslui ir yra labai naudinga lengvatomis besinaudojančioms Afrikos šalims – kadangi VIG nereikia periodiškai atnaujinti (to reikia kitų šalių BLS priemonėms), VIG skatina investuotojų pasitikėjimą, palengvina strateginių investicijų sprendimus ir skatina eksporto struktūrų įvairinimą. Tai ypač aktualu tuo metu, kai besivystančioms šalims kyla papildomų sunkumų, – jos susiduria su mažesne parama ir sunkesniu patekimu į tam tikras rinkas.

Taigi VIG ir jos suteikiamos geros patekimo į rinką sąlygos mažiausiai išsivysčiusioms šalims Afrikoje ir kituose regionuose rodo tvirtą ES įsipareigojimą toliau remti augimą ir darnų vystymąsi mažiausiai išsivysčiusiose šalyse ir jų tolesnę integraciją į pasaulio ekonomiką atviromis, stabiliomis ir nuspėjamomis prekybos sąlygomis.

iv. Aktyvesnis dalyvavimas

Komisija ir EIVT vykdo ne tik nuolatinę BLS+ lengvatomis besinaudojančių šalių stebėseną, bet ir aktyvesnio dalyvavimo procesus, kad paremtų ir paskatintų atskiras VIG lengvatomis besinaudojančias šalis gerinti savo rezultatus svarbiausiose su BLS susijusiose srityse, visų pirma susijusiose su atitinkamomis pagrindinėmis žmogaus teisių ir darbuotojų teisių tarptautinėmis konvencijomis. Šis aktyvesnis dalyvavimas kartu su **Bangladešu, Kambodža**⁴³ ir **Mianmaru** yra ypač svarbus atsižvelgiant ir į tai, kad šios šalys sudaro labai didelę viso ES importo pagal VIG priemonę dalį, kaip parodyta 9 lentelėje. Be to, jų politinė, ekonominė ir vystymosi padėtis labai skiriasi, todėl buvo pradėtas specialus aktyvesnio dalyvavimo procesas laikantis skirtingos krypties ir sutelkus dėmesį į kiekvieną iš jų. Vykdam atitinkamą bendradarbiavimą taip pat atsižvelgiama į visas turimas ES priemones (ne tik VIG) siekiant pašalinti nustatytas problemas. Daugiau informacijos apie šias tris VIG lengvatomis besinaudojančias šalis, kurioms taikomas aktyvesnio dalyvavimo režimas, pateikiama prie šios ataskaitos pridedamuose specialiuose tarnybų darbinuose dokumentuose.

5. PARTNERYSTĖ IR BENDRADARBIAVIMAS / PARAMA BLS LENGVATOMIS BESINAUDOJANČIOMS ŠALIMS

Nors BLS yra visapusiška priemonė ilgalaikiam darniam vystymuisi lengvatomis besinaudojančiose šalyse remti, prekybos politika turi būti susieta su vystymosi politika ir bendradarbiavimu, kad būtų pasiektas norimas veiksmingumas⁴⁴. Dauguma 2021–2027 m. ES daugiamečių orientacinių programų, kuriose apibrėžiamos ES prioritetinės sritys ir konkretūs vystomojo bendradarbiavimo tikslai, apima paramą tvariam augimui ir deramoms darbo vietoms, užtikrinant sąžiningas ir teisingas darbo sąlygas. Įgyvendinant daugiameses orientacines programas taip pat aktyviai remiamos pastangos ratifikuoti ir veiksmingai įgyvendinti su geru valdymu, žmogaus teisėmis, darbuotojų teisėmis ir aplinkos standartais susijusias konvencijas ir įsipareigojimus. Visų aštuonių BLS+ lengvatomis besinaudojančių šalių daugiametės orientacinės programose ypatingas dėmesys skiriamas BLS+ atitikčiai ir paramai atitinkamose darnaus vystymosi srityse.

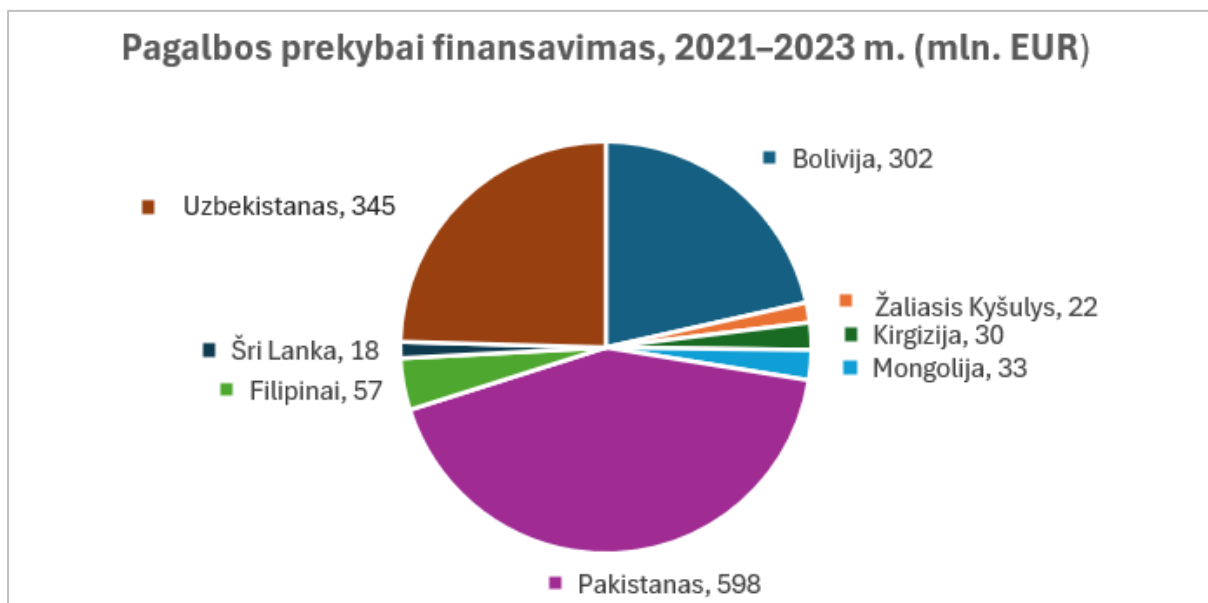
ES ir Suomijos bendrai finansuotame ir TDO įgyvendintame projekte „Prekyba deramam darbui“ (2019–2021 m. ir 2022–2024 m., 6 mln. EUR) ypatingas dėmesys buvo skiriamas darbuotojų teisėms. Šiuo projektu buvo skatinama įgyvendinti pagrindines TDO konvencijas septyniose šalyse pagal ES BLS+ ir VIG priemones (Bangladeše, Žaliajame Kyšulyje, Mongolijoje, Madagaskare, Mozambike, Pakistane ir Filipinuose).

Kita ES paramos BLS lengvatomis besinaudojančioms šalims kryptis, kuria siekiama konkrečiau naudoti prekybą kaip priemonę darniam vystymuisi užtikrinti, yra pagalbos prekybai iniciatyva⁴⁵. Teikdama pagalbą prekybai ES padeda šalims partnerėms kurti prekybai tinkamą aplinką, kad būtų skatinamas konkurencingumas ir tvari integracija į pasaulio ekonomiką.

Nuo pagalbos prekybai įgyvendinimo pradžios ES kartu su savo valstybėmis narėmis yra didžiausia pagalbos pagal šią iniciatyvą teikėja. 2023 m.⁴⁶ ES pagal pagalbos prekybai

priemonę šalims partnerėms, kurių daugelis yra BLS lengvatomis besinaudojančios šalys, skyrė 16,2 mlrd. EUR. Konkrečiai kalbant apie BLS+ lengvatomis besinaudojančias šalis, kaip minėta pirmiau, ES padeda joms laikytis šios priemonės reikalavimų, tačiau pagalba prekybai taip pat padeda joms visapusiškai pasinaudoti pagal šią sistemą teikiamomis lengvatomis. 2021–2023 m. ES pagalbos prekybai finansavimas aštuonioms BLS+ lengvatomis besinaudojančioms šalims iš viso apėmė 1,4 mlrd. EUR – ši parama skirta tokioms sritims kaip infrastruktūros kūrimas, gamybos pajėgumų didinimas (įskaitant investicijų klimato reformą ir vertės grandinės plėtrą), prekybos palengvinimas, standartų įgyvendinimas ir laikymasis ir kt.

12 pav. ES pagalbos prekybai finansavimas BLS+ lengvatomis besinaudojančioms šalims, iš viso 1,4 mlrd. EUR, 2021–2023 m.

Galiausiai per pagalbos prekybai iniciatyvą remiama prekybai ir investicijoms palanki aplinka pagal 2021 m. pradėtą įgyvendinti pavyzdinę strategiją „Global Gateway“⁴⁷, kuria siekiama sutelkti investicijas į prioritetinius sektorius. Atsižvelgiant į ES geopolitinius užmojus ir įsipareigojimą įgyvendinti Darnaus vystymosi darbotvarkę iki 2030 m., strategija „Global Gateway“ siekiama skatinti pažangias, švarias ir saugias investicijas į skaitmeninį, energetikos ir transporto sektorius ir stiprinti sveikatos, švietimo ir mokslinių tyrimų sistemas visame pasaulyje, kartu propaguojant visuotines vertybes ir aukštus standartus, gerą valdymą ir skaidrumą.

ES taip pat rėmė išsamios, skaidrios ir centralizuotos informacijos apie BLS teikimą lengvatomis besinaudojančioms šalims, įmonėms, pilietinei visuomenei ir politikos formuotojams, šiuo tikslu įgyvendindama BLS centro projektą. 2019 m. įkurtu BLS centru buvo siekiama didinti informuotumą apie BLS, jos skaidrumą ir teikiamą ekonominę naudą, taip pat stiprinti jos stebėseną pasitelkiant specialią interneto svetainę⁴⁸, rašytinius leidinius ir įvairius informuotumo didinimo renginius Europoje ir BLS lengvatomis besinaudojančiose šalyse. Ši interneto svetainė bus toliau prižiūrima ir atnaujinama pagal naująjį BLS reglamentą.

6. IŠVADOS

Per paskutinį BLS stebėsenos ciklą pagal 2012 m. BLS reglamentą (2023–2025 m.) toliau buvo siekiama pagrindinių sistemos tikslų – prisidėti prie ekonominės pažangos ir darnaus vystymosi lengvatomis besinaudojančiose šalyse.

ES BLS suteikė didelės ekonominės naudos šalims partnerėms, taip pat ES importuotojams ir vartotojams, ir išliko stabilumo ir nuspėjamumo šaltiniu prekybos, ekonominio ir geopolitinio nepastovumo laikais.

2024 m. ES pagal BLS lengvatas importavo prekių už beveik 60 mlrd. EUR, o tai buvo naudinga tiek ES importuotojams, tiek lengvatomis besinaudojančioms šalims. Bendras importas pagal BLS lengvatas 2022–2024 m. svyravo priklausomai nuo platesnių tendencijų ir šiek tiek viršijo iki COVID-19 buvusį lygį, atsižvelgiant į tai, kad didelės lengvatomis besinaudojančios šalys pasitraukė iš BLS sistemos.

Didžiausia lengvatomis besinaudojančių šalių kategorija tiek pagal šalių skaičių, tiek pagal importo vertę išliko mažiausiai išsivysčiusios šalys pagal VIG priemonę, jų lengvatų panaudojimo lygis taip pat buvo didžiausias – beveik 95 proc. Santykinė VIG svarba toliau didės, nes didelės standartinės BLS lengvatomis besinaudojančios šalys (Indija ir Indonezija) ir BLS+ lengvatomis besinaudojančios šalys (Filipinai) atnaujins savo prekybos santykius su ES pagal laisvosios prekybos susitarimus ir BLS joms nebebus taikoma. Žvelgiant į ateitį, daugumos BLS lengvatomis besinaudojančių šalių ekonominės aplinkybės toliau gerėja, kai kurioms iš jų gali būti panaikintas JT mažiausiai išsivysčiusių šalių statusas. Tai rodo vystymosi pastangų sėkmę ir teigiamą ES BLS indėlį tose šalyse.

Todėl šalių, kurioms taikoma ES vienašalių lengvatų sistema, skaičius toliau mažės. BLS išliks svarbi dėl to, kad ji iš šios priemonės pasitraukiančioms šalims vis dar bus taikoma pereinamaisiais laikotarpiais, ir dėl to, kad pagal ją bus toliau teikiamos VIG lengvatos likusioms mažiausiai išsivysčiusioms šalims, visų pirma Afrikos žemyne. Atsižvelgdamos į unikalų ES VIG pasiūlymą Afrikos šalims Komisija ir EIVT (būstinėje ir per ES delegacijas) toliau dės pastangas, kad sustiprintų komunikaciją ir dialogą BLS klausimais, padidintų VIG matomumą, šalių informuotumą apie šią priemonę ir jos taikymą Afrikos žemyne.

Toliau didelę naudą teiks ne tik VIG, bet ir BLS+: keturios iš dešimties didžiausių BLS lengvatomis besinaudojančių šalių yra priskiriamos BLS+ kategorijai ir beveik 20 proc. viso ES importo pagal BLS yra iš BLS+ lengvatomis besinaudojančių šalių. Be to, BLS+ toliau padeda siekti tikslo skatinti darnų vystymąsi ir gerą valdymą remiantis tarptautiniu mastu sutartais ir pripažintais standartais. Nors daugelyje BLS+ lengvatomis besinaudojančių šalių padėtis tebėra sudėtinga, išsami BLS+ stebėseną ir dialogą vis dar suteikia unikalią diskusijų platformą ir bėgant laikui skatina tobulėti.

ES pratęsė BLS taikymą dar dešimtmečiui, o naujasis BLS reglamentas turėtų būti pradėtas taikyti 2027 m. sausio 1 d. Pagal naujas BLS taisykles ES užtikrina savo patrauklaus vienašalio prekybos lengvatų pasiūlymo tęstinumą trimis specialiomis priemonėmis. Jomis patvirtinamas ilgalaikis ES įsipareigojimas remti ekonomikos augimą ir darnų vystymąsi mūsų šalyse partnerėse visame pasaulyje, taikant patrauklias, stabilias ir nuspėjamas prekybos sąlygas.

Ši ataskaita ir prie jos pridedami tarnybų darbiniai dokumentai bus tvirtas atskaitos taškas prieš pradedant taikyti naujas BLS nuostatas. Tai visų pirma taikytina esamoms BLS+ lengvatomis besinaudojančioms šalims – jos turės iš naujo teikti paraiškas, jei norės naudotis BLS+ lengvatomis ir ateityje. Tai taikytina ir esamoms VIG lengvatomis besinaudojančioms šalims, kurios norėtų prašyti BLS+ statuso, kai jos nebebus priskiriamos mažiausiai išsivysčiusių šalių kategorijai. ES ir toliau įsipareigoja remti lengvatomis besinaudojančias šalis tokių pertvarkų metu.

¹ 2012 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 978/2012, kuriuo taikoma bendrųjų muitų tarifų lengvatų sistema ir panaikinamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 732/2008.

² 2023(JOIN(2023) 34 *final*).

³ Kai kurie dabartinio ataskaitinio laikotarpio elementai jau buvo įtraukti į ankstesnę 2023 m. ataskaitą (JOIN(2023) 34 *final*).

⁴ Standartinės BLS lengvatomis besinaudojančios šalys: Kongo Respublika, Kuko Salos, Indija, Indonezija, Kenija, Mikronezija, Nigerija, Niujė, Sirija, Tadžikistanas ir Vanuatu.

⁵ BLS+ lengvatomis besinaudojančios šalys: Bolivija, Žaliasis Kyšulys, Kirgizija, Mongolija, Pakistanas, Filipinai, Šri Lanka ir Uzbekistanas.

⁶ 2025 m. rugsėjo 29 d. Komisijos deleguotasis reglamentas (ES) 2025/1951, kuriuo iš dalies keičiami Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 978/2012 II, IV ir VII priedai, http://data.europa.eu/eli/reg_del/2025/1951/oj, (toliau – 2025 m. rugsėjo 29 d. Komisijos deleguotasis reglamentas (ES) 2025/1951). Tikimasi, kad būsimi ES ir Indonezijos prekybos santykiai bus reglamentuojami naujuoju visapusiškos ekonominės partnerystės susitarimu. Visos šiame dokumente pateiktos nuorodos buvo atnaujintos 2026 m. balandžio 28 d.

⁷ 2024 m. lapkričio 28 d. Komisijos deleguotasis reglamentas (ES) 2025/214, kuriuo dėl Kenijos iš dalies keičiamas Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 978/2012 II priedas, https://eur-lex.europa.eu/eli/reg_del/2025/214/oj.

⁸ 2024 m. kovo 12 d. Komisijos deleguotasis reglamentas (ES) 2024/1363, kuriuo Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 978/2012 IV priedas iš dalies keičiamas siekiant išbraukti Butaną iš specialiosios priemonės mažiausiai išsivysčiusioms šalims lengvatomis besinaudojančių šalių sąrašo.

ELI: http://data.europa.eu/eli/reg_del/2024/1363/oj.

⁹ 2025 m. rugsėjo 29 d. Komisijos deleguotasis reglamentas (ES) 2025/1951.

¹⁰ 2025 m. rugsėjo 29 d. Komisijos deleguotasis reglamentas (ES) 2025/1951.

¹¹ Produktų kategorijų pakeitimų mechanizmu užtikrinama, kad lengvatos būtų teikiamos toms šalims ir produktams, kuriems jų labiausiai reikia, ir išvengiama konkurencinio spaudimo tarp BLS lengvatomis besinaudojančių šalių.

¹² 2023 m. gruodžio 14 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2023/2780, kuriuo dėl tam tikrų muitų tarifų lengvatų, taikomų tam tikroms BLS lengvatomis besinaudojančioms šalims, laikino sustabdymo pratęsimo iš dalies keičiamas Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2022/1039.

http://data.europa.eu/eli/reg_impl/2023/2780/oj.

¹³ 2025 m. rugsėjo 24 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentas 2025/1909, kuriuo nustatomos Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 978/2012 taikymo taisyklės, susijusios su tam tikrų muitų tarifų lengvatų, suteiktų tam tikroms BLS lengvatomis besinaudojančioms šalims, laikinu sustabdymu 2026–2028 m.,

http://data.europa.eu/eli/reg_impl/2025/1909/oj.

¹⁴ 2024 m. kovo 11 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentas 2024/842, kuriuo importuojamiems Kambodžos ir Mianmaro / Birmos kilmės indiniams ryžiams (*indica*) vėl nustatomos apsaugos priemonės,

http://data.europa.eu/eli/reg_impl/2024/842/oj.

¹⁵ 2025 m. birželio 19 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2025/1206 dėl BLS+ muitų tarifų lengvatų taikymo importuojamam Pakistano kilmės etanolui sustabdymo,

http://data.europa.eu/eli/reg_impl/2025/1206/oj.

¹⁶ https://policy.trade.ec.europa.eu/news/commission-proposes-new-eu-generalised-scheme-preferences-promote-sustainable-development-low-income-2021-09-22_en?prefLang=lt.

¹⁷ 2023 m. lapkričio 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2023/2663, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 978/2012, kuriuo taikoma bendrųjų muitų tarifų lengvatų sistema.

<http://data.europa.eu/eli/reg/2023/2663/oj>.

¹⁸ 2026 m. birželio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2026/1395 dėl bendrosios muitų tarifų lengvatų sistemos taikymo, kuriuo panaikinamas Reglamentas (ES) Nr. 978/2012,

ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2026/1395/oj>.

¹⁹ Penkios naujos tarptautinės konvencijos ir susitarimai yra šie: Vaiko teisių konvencijos fakultatyvinis protokolai dėl vaikų dalyvavimo ginkluotuose konfliktuose (2000 m.), Neįgaliųjų teisių konvencija (2007 m.), TDO Konvencija dėl darbo inspekcijos (Nr. 81) (1947 m.), TDO Konvencija dėl trišalių konsultacijų Nr. 144 (1976 m.), Paryžiaus susitarimas dėl klimato kaitos (2015 m.) ir JT konvencija prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą (2000 m.).

²⁰ Jungtinių Tautų bendrosios klimato kaitos konvencijos Kioto protokolai (1998 m.).

²¹ Visų statistinių duomenų šaltinis – Eurostato duomenys apie nominalųjį prekybos balansą remiantis naujausiais turimais visų metų duomenimis 2025 m. rugsėjo mėn. BLS statistiniai duomenys apima tik į ES rinką importuojamas prekes, t. y. prekes, išleistą į laisvą apyvartą ES. BLS statistiniai duomenys neapima kito ES importo, pvz., prekių, importuojamų pagal muitinės laikinojo įvežimo perdirbti procedūrą arba reimportuojamų po muitinės laikinojo išvežimo perdirbti procedūros. Prekybos srutai, užregistruoti kaip konfidencialūs, neįtraukiami į BLS+ naudojimo duomenis ir įprastinę prekybą pagal 1 režimą, tačiau jie pateikiami bendruose prekybos duomenyse (4 režimas).
https://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/ext_go_agg_esms.htm#conf1537195068659.

²² Kongas, Kuko Salos, Indija, Indonezija, Kenija, Mikronezija, Nigerija, Niujė, Sirija, Tadžikistanas, Vanuatu.

²³ Bolivija, Žalioji Kyšulys, Kirgizija, Mongolija, Pakistanas, Filipinai, Šri Lanka ir Uzbekistanas.

²⁴ <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/w/ddn-20240701-1>.

²⁵ Produktai, kuriems taikoma BLS, yra suskirstyti į sektorius pagal BLS reglamentą. Informacija apie tai, kurie KN kodai įtraukti į BLS sektorius, pateikiama Reglamento Nr. 978/2012 V priede. [EUR-Lex - 02012R0978-20250101 - LT - EUR-Lex](#).

²⁶ Be to, ES daugelyje sričių taiko 0 proc. tarifus neatsižvelgdama į BLS lengvatas. Akivaizdu, kad tai taip pat taikoma importui iš BLS lengvatomis besinaudojančių šalių, todėl jos gali pasinaudoti didžiausio palankumo režimu pagal PPO taisykles ir taip dar labiau padidinti visą savo importą į ES be muito, o kartu ir dėl muitų sutaupytas lėšas.

²⁷ 2022–2023 m. panaudojimo lygis labiausiai sumažėjo šiuose sektoriuose: kailių ir odos (S-08a) – nuo 98,8 proc. iki 65,9 proc., kamštienos, šiaudų ir pynimo (S-09b) – nuo 86,3 proc. iki 62,2 proc. ir tekstilės (S-11a) – nuo 97,1 proc. iki 83,3 proc. Kitais metais (2024 m.) visuose trijuose sektoriuose panaudojimas padidėjo.

²⁸ Monrealio protokolas dėl ozono sluoksnį ardančių medžiagų.

²⁹ JT Konvencija prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą.

³⁰ Stokholmo konvencija dėl patvariųjų organinių teršalų.

³¹ Nykstančių laukinių faunos ir floros rūšių tarptautinės prekybos konvencija.

³² Biologinės įvairovės konvencijos Kartachenos biosaugos protokolas.

³³ 2019 m. duomenys įtraukti kaip atskaitos taškas iki COVID-19.

³⁴ 2023 m. tarp Kambodžos ir Vietnamo pritaikyta dviračiams skirta išplėstinė kumuliacija: Komisijos sprendimas (ES) 2023/1810 2023 m. rugsėjo 19 d. dėl prašymo pagal Deleguotojo reglamento (ES) 2015/2446 56 straipsnio 1 dalį taikyti išplėstinę kumuliaciją tarp Kambodžos ir Vietnamo bendrųjų muitų tarifų lengvatų sistemos tikslais pagal Deleguotąjį reglamentą (ES) 2015/2446 taikant kilmės taisykles tam tikroms medžiagoms arba dalims, naudojamoms dviračiams gaminti, <http://data.europa.eu/eli/dec/2023/1810/oj>. VIG lengvatos Kambodžai iš dalies panaikintos 2020 m. vasario 12 d. Komisijos deleguotuoju reglamentu (ES) 2020/550.

³⁵ 2026 m. vasario mėn. Bangladešo vyriausybė oficialiai paprašė JT trejiems metams atidėti šalies išbraukimą iš mažiausiai išsivysčiusių šalių kategorijos.

³⁶ Jungtinių Tautų Ekonomikos ir socialinių reikalų taryba.

³⁷ San Tomė ir Prinsipė nebepriskiriama mažiausiai išsivysčiusių šalių kategorijai, tačiau jai vis tiek bus taikomos VIG lengvatos iki 2029 m. sausio 1 d., kai ji pasitrauks iš VIG.

³⁸ Pagal BLS reglamentą Kenijai suteiktos lengvatos nedaro poveikio patekimo į rinką lengvatoms, teikiamoms pagal kitas priemones, pavyzdžiui, vadinamąjį Patekimo į rinką reglamentą (2016 m. birželio 8 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/1076, kuriuo taikoma prekybos tam tikrų valstybių, kurios yra Afrikos, Karibų jūros ir Ramiojo vandenyno (AKR) valstybių grupės dalis, kilmės produktais tvarka, nustatyta susitarimais, kuriais sudaromi ekonominės partnerystės susitarimai arba ketinama juos sudaryti, OL L 185, 2016 7 8, p. 1–191. Tai ypač aktualu skintų gėlių atveju.

³⁹ Eurostato COMEXT duomenų bazė.

⁴⁰ <https://docs.wto.org/dol2fe/Pages/SS/directdoc.aspx?filename=q:/WT/COMTD/LDCW73.pdf&Open=True>.

⁴¹ JT prekybos ir plėtros konferencija.

⁴² UNCTAD, *The Generalized System of Preferences: How much does it matter for developing countries?*, UNCTAD/DITC/TSCE/2023/1, 2023, p. vii.

⁴³ 2020 m. vasario 12 d. Komisijos deleguotuoju reglamentu (ES) 2020/550 Kambodžai iš dalies panaikintos VIG lengvatos.

⁴⁴ BLS reglamento 4 konstatuojamojoje dalyje nurodyta, kad Sąjungos bendra prekybos politika turi atitikti ir konsoliduoti jos politiką vystomojo bendradarbiavimo srityje. 2012 m. spalio 25 d. Reglamentas (ES) Nr. 978/2012, kuriuo taikoma bendrųjų muitų tarifų lengvatų sistema, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012R0978>.

⁴⁵ Pagalba prekybai yra 2006 m. PPO ir EBPO iniciatyva, statistškai ji yra oficialios paramos vystymuisi dalis ir apima šias pagrindines kategorijas: techninę pagalbą prekybos politikai ir taisyklėms, su prekyba susijusią infrastruktūrą ir gamybos pajėgumų kūrimą.

⁴⁶ Paskutiniai metai, kurių duomenys turimi.

⁴⁷ https://international-partnerships.ec.europa.eu/policies/global-gateway_lt.

⁴⁸ <https://gsphub.eu/>.